

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. הכותב שטר אירוסין לשפחתו ... אינה מקודשת 1.....
- ב. כשרבו הניח לו תפילין ... כשרבו השיאו אשה 2.....
- ג. לזה הימנו רבו או שעשאו רבו אפטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבהכ"נ בפני רבו ה"ז לא יצא לחירות 3.....
- ד. מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה ... שבניה עבדים ... יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח 3.....
- ה. מצוה לקיים דברי המת 4.....
- ו. עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרר' לפלג' ... אידך אזל אקנייה לבנו קטן ... מוקמין ליה אפטרופוס ... וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה 6.....
- ז. האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי בן חורין הרי הוא בן חורין הוא בן חורין אעשנו בן חורין ... לא קנה ... וכולן בשטר 7.....
- ח. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתונה לפלוני הרי היא שלו הרי היא שלו אתננה לפלוני ... לא קנה ... וכולן בשטר 8.....
- ט. האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב לי ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי 9
- י. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי 10.....
- יא. עבד שעשאו רבו אפתיקי לאחרים ושיחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו אינו כותב אלא משחרר 11.....
- יב. הקדש חמץ ... מפקיעין מידי שיעבוד 12.....

דף מ.

א. הכותב שטר אירוסין לשפחתו ... אינה מקודשת

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

הכותב שטר¹ אירוסין לשפחתו, אף על פי שאמר² לה צאי בו לחירות והתקדשי לי בו, אין זה לשון שחרור ואינה לא מקודשת ולא משוחררת, שמכיון שאינה משוחררת אינה מקודשת.

אבל³ אם אמר לה התקדשי לי גרידא י"א שאומרים אנו, ודאי שחררה קודם לכן, ועכשיו חלין הקידושין. וי"א⁴ שמספק צריכה גט שחרור להשיאה לבן חורין. וכן עיקר⁵.

ב. נשרבו הניח לו תפילין ... נשרבו השיאו אשה

עבד⁶ שהשיאו רבו בת חורין, ואין צריך לומר אם הרב עצמו נושא שפחתו שיצא לחירות⁷, שאנו אומרים אם לא ששחררה לא היה עושה איסור, או לא היה מניח שיעשה איסור על ידו, וכופין את רבו לכתוב לו גט שיחרור, משום תקנת העבד שלא יוציא עליו לעז לומר שהוא עדיין עבדו שיש לו

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רס"ז נח

² בע"פ דבלשון השטר התקדשי אין במשמע לשון שחרור והוי כמשחרר בלא שטר, כך משמע מלשון רש"י, אבל בטור איתא דכתב צאי והתקדשי וע' בת' תורת חיים (ח"ג סק"י"ב). חי' רע"א שם. ועיין בערו"ש שם עז תימא על הטור שכתב הכותב שטר אירוסין לשפחתו וכתב בו צאי בו והתקדשי לי בו אין בזה לשון שיחרור ואינה לא משוחררת ולא מקודשת עכ"ל ומצד הסברא ג"כ אין שום טעם לזה ותמיהני על מפרשי הטור שלא נתעוררו בזה אם לא שנאמר שמעות הדפוס הוא וכצ"ל ואמר לה צאי בו וצ"ע.

³ רמ"א שם

⁴ ערך לחם למהריק"ש שם וכן עיין בבית שמואל סימן ד ס"ק יא על מש"כ בשו"ע שם יב שהשיאו רבו ישראלית, אינו מותר בבת ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור, ואעפ"כ חוששין לקדושיו. ויש מי שאומר דאפילו לא השיאו רבו, אלא שהוא נשאה לפני רבו, חוששים לקדושיו. וברמ"א שם וכל שכן אם הוא נשא שפחתו, דחוששין לקדושיו וכתב היינו דעת הרמ"ה שהביא הרא"ש והטור ב"ד סי' רס"ד וס"ל אפי' אם נשא שפחתו אסור בה בלא גט שחרור דלענין איסור לא אזלינן בתר אומדנ' והקדושין הם ספק ולהרא"ש מותר בשפחתו ה"ה אם השיא לעבדו אשה ישראלית מותר בה ואמרין בודאי שחרר אותה וא"צ גט שחרור אלא כדי שלא יאמר האדון לא שחררתה, וכאן סתם ופסק כהרמ"ה וא"י למה כתב ב"ד שם בהג"ה אם אמר התקדשי גרידא אמרין ודאי שחרר דאתי כהרא"ש דאלו לדעת הרמ"ה אינו אלא ספק וכתב מהרש"ל וב"ח לדעת הרא"ש אפילו אם נשא עבדו אשה ישראלית לפני רבו אמרין ג"כ בוודאי שחרר אותה, ולכאורה קשה לפ"ז למה אוקמי בש"ס כשהשיאו רבו לו אשה ולא אוקמי בנשא לפני רבו ואפשר דס"ל דאין גבול לדבר כשנש' לפני רבו כל אימת דמערער רבו יכול לערער אפילו שתק זמן רב ושם ע"כ איירי דרבו מערער כהיום דאלו אינו מערער ואומר דשחרר אותו פשיטא יצא לחירות מ"ה א"א לאוקמי שם בנשא לפני רבו ודוחק.

⁵ דהכי איתא ביו"ד שם סט וי"א שאם בא על שפחתו או קדשה, הולד בן חורין, לכל הדברים ויש מי שאומר שאף ע"פ שלשאר דברים דינו כבן חורין, אינו מותר בבת חורין עד שיקבל גט שחרור. ובש"ך שם צ טעמא משום דנהי דאזלינן בתר אומדן דעתו לאפקועי ממונא מ"מ גבי איסורא לא אזלינן בתר אומדן דעתו להתיר בלא גט שחרור, כ"כ הטור בשם הרמ"ה. ומן התימה שלא הזכירו זאת בנו"כ

⁶ שו"ע ונו"כ שם ע

⁷ גבי נושא שפחתו דליכא למיחש ללעז אפילו גט שחרור אינה צריכה. ודעת הרמ"ה דגם בשפחתו צריך גט שחרור מרבו. ש"ך שם צב

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

שיעבודו עליו. וי"א⁸ שכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור, מספק להיות מותר בישראלית לקיים פריה ורביה דלא לתוהו בראה וגו'.

וכן הדין בעבד שהניח לו רבו תפילין בראשו, או שאמר לו רבו לקרות ג' פסוקים בספר תורה בפני הציבור, כגון שקראו לעלות לתורה, וכן כל כיוצא באלו הדברים שאין עבד חייב בהן אלא מי שהוא בן חורין והכריחו רבו לעשותו, יצא לחירות. וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור שלא יוציא עליו לעז לומר שהוא עדיין עבדו שיש לו שיעבודו עליו. וי"א שכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור, מספק להיות מותר בישראלית לקיים פריה ורביה דלא לתוהו בראה וגו'.

ג. לזה הימנו רבו או שעשאו רבו אפטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בפני רבו, או שנשא בת חורין לפניו ולא מיחה בו, בכל אלו לא יצא לחירות, שאין שתיקת הרב סימן ששיחררו אלא שלא דקדק על מעשיו של עבד. ויש שחששו⁹ מספק שמא שיחררו, ואם קידש העבד בת חורין חוששין לקידושין.

ד. מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה ... שבניה עבדים ... יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח

מי שצוה¹⁰ בשעת מיתתו, פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשים, אין זה לשון שחרור, אלא כונתו שלא יטריחוה במלאכות כבודות, אבל עדיין היא

⁸ דעת הרמ"ה בשו"ע ונו" אבן העזר סימן ד יב ומעמא דלענין איסור לא אזלינן בתר אומדנ' והקדושין הם ספק. כמש"כ בב"ש שם יא ועיי"ש שתמה מדוע ביו"ד סתם להתירו ואבהע"ז ס"ל שהוא ספק
⁹ שם בשו"ע אבהע"ז ועיי' ביאור הגר"א שפ כז אמאי הביא דעה זו וביו"ד סתם שלא יצא לחירות.
¹⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד שם עז

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

שפחה כמו שהיתה, ומעשה ידיה לא פקעי בהכי, מכל מקום היורשים
אסורים להשתעבד בה משום מצוה¹¹ לקיים דברי המת.

ואם אמר עשו לה קורת רוח, גם זה אינו לשון שחרור אלא לשון שיניחיה
לעשות כפי רצונה, לפיכך כופין את היורשין שאין משתעבדין בה כלל אלא
יניחיה לעשות איזה מלאכה שהיא רוצה בה. וכיון שאמר אל ישתעבדו בה
יורשים בין שאמר יעשו לה קורת רוח אין היורשים יכולין למוכרה לאחר,
דמכירתה לשם שיעבוד שיעבודה רבה היא וכל שכן שאין לה קורת רוח
במכירה ושיעבוד.

ואם צווה ואמר שחררה, צריכין לקיים דבריו וכופין את היורשין שישחררו
אותה.

ה. מצוה לקיים דברי המת

כבר התבאר במסכת כתובות דף ע. ולעיל דף יד: שאין האדם כשהוא בריא
יכול לשנות סדר הירושה שקבעה תורה בדיבור בלבד שיחול לאחר
מיתה¹², ואינו יכול להקנות מתנה בדיבור בלבד אלא בקנין בדרכי הקנאת
מתנה¹³, אבל כשהוא שכיב מרע כלומר חולה שתשש כח כל גופו עד שאינו
יכול להלך על רגליו והריחו מוטל על מיטתו¹⁴ בלשון ירושה אינו יכול
להקנות אך יש לשונות שיכול לשנות בהם את סדר הירושה¹⁵. כגון בלשון
מתנה שאומר – תנו כך וכך לפלוני¹⁶.

¹¹ ויש פוסקים שאם לא נתקדשה דעתה אלא בשחרור כופין את היורשין לשחררה כדאי' בשור. ש"ך שם צח
¹² שו"ע ונו"כ חו"מ סימן רפא סעיף ה, והיינו אף בלשונות שמועיל בשכ"מ, אבל במתנת בריא בקנין באופן
שחל מעכשיו, יכול לתת, אבל לא בלשון ירושה. ופשוט שכל צוואה שאינו מועיל מדינא נעשה כלא צוה,
והירושה מתחלקת ליורשים, וכ"כ בכנה"ג (סימן רנח סוף הגה"ט), וכתב דלא אמרינן דנעשה הפקר, עיין שם,
ועי' שו"ת צ"צ (חו"מ סימן לח)

¹³ סמ"ע (סק"ו) וביאור הגר"א (סק"ב)

¹⁴ חכמים קבעו דינים מיוחדים בענייניו של שכיב מרע. לדוגמא: מתנת שכיב מרע, אינה צריכה קניין, והרי
היא ככתובה בשטר אם היא מתנת קרקע, וכמסורה ליד המקבל אם היא מתנת מטלטלים. הסיבה שתקנו
חכמים דין מיוחד זה היא, כדי שלא תיטרף דעתו של החולה עליו, אם ידע שאין תוקף לדבריו

¹⁵ שו"ע שם סעיף ו, אף על פי שאינו אומר אלא שיחול לאחר מיתה

¹⁶ שו"ע סימן רפא סעיף ז, שדברי שכ"מ ככתובין ומסורין

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אולם אף על פי נתבאר שאין מתנת בריא מועיל אלא בקנין, מכל מקום אמרו חז"ל¹⁷ שאם צוה¹⁸ הבריא לתת כך וכך לפלוני ומת, מצוה על היורשים לקיים דברי המת¹⁹ ולתת כפי שצוה המוריש²⁰, ומכל מקום אם היה דבר מסוים וקדמו היורשים ומכרו, מה שעשו עשוי²¹.

יורשים שעדיין קטנים הם, ולא הגיעו לגיל גדלות אין בהם דין של מצוה לקיים דברי המת²².

אם מת המקבל בחיי הנותן, אין כאן משום מצוה לקיים דברי המת, ולא ינתן ליורשיו²³. הסכמת רוב הפוסקים שאין משום מצוה לקיים דברי המת אלא כשנתנו לשליש – כלומר נאמן – לשם כך, וכן אם מסר צוואה ביד עורך דין²⁴.

¹⁷ ע"י בדברי שו"ת מהרש"ם בשם הריב"ש שבבריא ליכא משום מלקד"ה (מצוה לקיים דברי המת וכן להלן), אבל בשו"ע כתב להדיא דגם בבריא איכא משום מלקד"ה, וכ"ש בשב"מ, וראיתי בנ"ש שבריא שהזכיר לשון מיתה ה"ז כצוה בשעת מותו, ויש בו משום מלקד"ה, אפילו לא הושלש (, ולפי דבריו כ"ש בשב"מ עצמו דלא בעינן הושלש. פתחי חושן חלק ט פרק ד הערה פא

¹⁸ בכנה"ג (סימן ריב) כתב שאם אמר שרצונו לתת לפלוני, שנחלקו הפוסקים אם הוא לשון צוואה, ובשו"ת קנה בושם (ח"ב סימן ז) כתב שאם היה רגיל להפקיד מעות אצל חבירו והיה מצוה לו מדי פעם ליתן לצדקה, ושאלו אם גם לאחר אריכות ימיו יעשה כן, והסכים לו, שאין בזה משום מלקד"ה.

¹⁹ ובקצה"ח (סימן רמח סק"ה) כתב דהא דאמרינן מלקד"ה, ולא הוי כמתנה, משום שבאמת מלקד"ה אינו קנין, שהרי אם קדמו ומכרו מכור, וע"כ שזכו היורשים בממון, אלא שאנו אומרים שעליהם לקיים דברי המת ולתת לפלוני, ואין כאן הפקעת ירושה, וע"י נה"מ (שם סק"ו), וע"י שו"ת מהרי"ט (ח"ו"מ סימן צה) שהאריך בביאור שיטות הפוסקים אימתי אמרינן מלקד"ה, ומדבריו נראה שלא זכו היורשים כלל באותה מתנה, ודלא כסברת הקצה"ח.

²⁰ שו"ע ונו"כ שם סימן רנב סעיף ב, וע"י בקצה"ח (סק"ג) שכופין אותם על כך, ובכנה"ג כתב בשם מהר"ם מינץ שאף לדעת הפוסקים שאין כופין, אם תפס לא מפקין מיניה, וע"י בכנה"ג שהביא מחלוקת הפוסקים אם יש מלקד"ה בדשלב"ל או שאין בו ממש, ועיין בשו"ת אחיעזר (ח"ג סימן לד) דן במי שצוה לאפוטרופוס שלאחר מותו יפריש מעשר מנכסיו לצדקה, והיורש קיבל מחברת הביטוח עבור בטוח חיים, אם גם מזה יש להפריש מחמת הצוואה, והביא בשם הגר"א ווסרמן דדמי בטוח חיים אפשר דהוי דבר שבא לעולם, דהחוב חל מחיים אלא שזמן הפרעון הוא לאחר מיתה, ועכ"פ מצד מלקד"ה מהני אף בדשלב"ל. ופסק לפשר ביניהם, עיין שם.

²¹ רמ"א שם, לפי שאין כאן קנין בגוף החפץ, וכתב בד"מ שאע"ג שנעשה בעבירה, ה"ז כמקח הנעשה באיסור שהמקח קיים

²² בחידושי רעק"א כתב בשם המרדכי שבקטן לא אמרינן מלקד"ה, ונראה הטעם דקטן לאו בר מיעבד מצוה הוא, ובשו"ת חק"ל (ח"ו"מ ח"ב סימן מב) כתב בשם סם חיי שאם הנכסים ביד שלישי, אף בקטן אמרינן, והחק"ל ציין לדבריו בחלק או"ח (סימן עד) שגם יתומים בני מיעבד מצוה, ויש ספק אם יכולים היורשים לומר קים לי כשהנכסים ביד שלישי, ובשו"ת מהרי"א הלוי (ח"ב סימן פו) כתב ג"כ דקיי"ל כהר"ן דבקטנים ליכא משום מצוה לקיים.

²³ שו"ע סימן קכה סעיף ה, שכשמת המקבל נתבטלו דברי הנותן

²⁴ בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סימן קה) כתב שכשמפקיד הצוואה ביד עו"ד חשיב כהושלש, ולא חיישינן לנמלק, וסיים דבשב"מ, הוי מתנה אבל בבריא אין כאן קנין אלא לאחר מיתה, ולא מהני, עיין שם. ובשו"ע אחיעזר (ח"ג סימן לד) הוסיף עוד דכל צוואה שנעשית עפ"י הערכאות, יש לקיימה גם מדיני ישראל מצד מלקד"ה, ואף על פי שאין השלשה בזה, עצם הדבר דמהני בערכאות, ויש לה תוקף מדינא דמלכותא, לא גרע מהושלש, וכתב שאפשר שע"ז סמכו להוציא ממון עפ"י צוואות בערכאות שאינן לפי דיני ישראל ובשו"ת

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אבל אם היה בידו קודם שלא לשם כך, או שבא לידו לאחר²⁵ הצוואה אין בו משום מצוה לקיים דברי המת²⁶, ויש אומרים²⁷ שאם צוה ליורשים עצמם ליתן, אף על פי שלא הושלש יש בזה משום מצוה לקיים דברי המת. נחלקו הפוסקים²⁸ האם מצוה לקיים דברי המת בנדל"ן.

**ו. עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחררי' לפלג' ... אידך
.... אזל אקנייה לבנו קטן ... מוקמינן ליה אפוטרופוס
... וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיא**

עבד של שני שותפים²⁹ ששחרר אחד מהם חלקו, כופין את השני שישחרר גם הוא את חלקו³⁰.

ואם ידע זה מקודם שחבירו רוצה לשחרר חלקו, וקדם הוא והקנה³¹ חלקו לבנו הקטן ואח"כ שחרר חבירו חלקו, אין בי"ד יכולין לכופו את הקטן שישחרר³², אבל מעמידין לו אפוטרופוס ושמן את העבד בדמים³³, וכותב לו שטר לקטן עליו, ונותן קצת מהדמים לקטן כדי שיתרצה בשחרורו ולא

חשב האפוד (ח"ב סימן ק) כתב עפ"י סברת האחיעזר דכיון שבכל צוואה בדיניהם ממנים ממונה לביצוע הצוואה, ה"ז כהחזיקו ביד אותו ממונה, ונעשה ע"י זה כהושלש, וכתב שאין זה מצד דינא דמלכותא ושייך אף בא"י. ועיין פתחי חושן שם הערה פה

²⁵ שו"ע סימן רנב סעיף ב, וכאן סתם המחבר כן בלי שום חולק, וכן בשו"ע אהע"ז (סימן נד סעיף א, עי' פרק ו סעיף יג), ובשו"ע (סימן רנ סעיף כג) הביא המחבר דיעה זו בלשון יש אומרים, ועי' שו"ת הריב"ל (ח"ג סימן מג), ועי' שד"ח (כללים מערכת המ' כלל ריט).

²⁶ רמ"א שם

²⁷ סמ"ע (שם סק"ה) וש"ך (סק"ד), והוא עפ"י דברי הב"י בשם תשובת הריטב"א שכן דעת הרא"ה.

²⁸ מדברי הפוסקים משמע שאף בקרקע אמרינן מלקד"ה, ולכאורה מה שייך הושלש בקרקע, ובקצה"ח (סימן רנב סק"ג) הקשה כן, וכתב שהרמב"ן הוכיח מתוספתא דגם בקרקע אמרינן מלקד"ה, דלא בעינן הושלש ובשו"ת חשב האפוד (ח"ב סימן ק) האריך לבאר דברי הקצה"ח, והביא חילופי מכתבים בין הגאון מהר"ר העשיל לבין החלקת מחוקק שנדפסו בסוף שו"ת מהרי"ק, והג"ר העשיל ס"ל דבאמת לא שייך בקרקע דין מלקד"ה, משום דלא שייך ביה השלשה, והח"מ סובר דשייך השלשה בקרקע כגון שהחזיקו לשליש בקרקע, וכתב החשב האפוד שמסבירא נראה שדעת השו"ע כסברת הח"מ, מדלא חילקו בכך, וגם בקרקע שייך השלשה כשהחזיקו בקרקע, עיין שם

²⁹ שו"ע ונו"כ יו"ד שם סג.

³⁰ בחכמת שלמה בשו"ע שם כתב קשה לי טובא למה לא ישלם השותף הזה ששחרר חציו לשותף השני שהחזיק במה ששחרר שלו דבזה גם חלקו כופין אותו לשחררו, ואף דהעבד נותן לו שטר מיד על דמיו, מכל מקום מי יודע אם יהיה לעבד בשום פעם לשלם, ובעת ההיזק ברור, עיי"ש מש"כ

³¹ דאם שחרר מתחלה הראשון אין הקנאה מועיל אחר כך כלום דהא מעשה ידיו לעצמו. ש"ך שם עט

³² דלאו בר כפיה הוא. ש"ך שם פ

³³ כי העבד חייב ליתן שטר חוב על עצמו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

יצווח³⁴, וישחררנו האפוטרופוס בדמים שקבל הקטן, ויכתוב לו האפוטרופוס שטר שיחרור על שמו³⁵.

ודוקא במצב זה התירו לאפוטרופוס למכור העבד ולשחררו בשמו, משום שזה עשה שלא כהוגן שכיון להפקיע תקנת חכמים, לפיכך כאשר עשה כן יעשה לו והפקירוהו להיותו ברשות האפטרופא לשחררו על שמו,

אבל אם מת והניח בן קטן ואחר כך שיחרר השותף חלקו, אין מעמידין אפוטרופא לקטן לשחררו, אלא עובד את עצמו יום אחד, ואת הקטן יום אחד עד שיגדל וכשיגדל כופין אותו לשחררו.

דף מ:

ז. האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין אעשנו בן חורין ... לא קנה ... וכולן בשטר

כתב בשטר³⁶ אעשה פלוני עבדי בן חורין, אף על פי שמסרו לידו לא יצא לחירות, שאינו אלא לשון הבטחה שיבטיחנו שיעשנו בן חורין להבא ועדיין לא עשאו.

ואם אמר עשיתי פלוני עבדי בן חורין או עשוי הוא בן חורין או הרי הוא בן חורין, אם אמר לשונות הללו בלשון הודאה יצא לחירות, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובודאי כבר שיחררו, וצריך גט שחרור וכופין את רבו לכתבו לו.

ואם בא עכשיו לשחררו אלו הלשונות לאו לישנא מעליא דשיחרור ניהו, ולא מהנו בעל פה להיותו משוחרר בהן אלא אם כן כתבן לו בכתב³⁷.

³⁴ דבאמת הוא משוחרר מחמת הכסף דכסף גומר בלא שטר וכיון שהאפוטרופוס משחררו ע"י כסף זה הוי כמכירה והאפוטרופוס יכול למכרו והא דצריך ריצוי הקטן הוא מדרבנן כיון שהאב לומד בנו לצוות עליו שהוא עבדו איכא לזות שפתיים. ט"ז שם לד

³⁵ הב"ח פסק דהאב צריך לקנות העבד מן הבן ויתן לו ממעותיו ואחר כך כותב האב גיטא דחירותא. ש"ך שם פא

³⁶ שו"ע ונו"כ שם עד

³⁷ והב"ח כתב נראה דלמעשה אולינן לחומרא בפלוגתא דרבוותא דאם כתב להני לשונות גרועים בשטר לחוד אין רבו יכול לכופו להשתעבד וגם אין כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור ואסור בבת ישראלית דלא כמ"ש בש"ע יצא לחירות. ש"ך שם צד

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

וכן אם אמר יהא פלוני עבדי משוחרר וכתב לו כן בשטר, הרי זה קונה שיחרורו מעבדיו ומשוחרר הוא, דיהא משוחרר לישנא דשחרור הוא. מיהו דוקא בשטר, אבל אם אמר לו כן על פה לאו לישנא מעליא נינהו ואינם כלום ויכול לחזור בו.

ח. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתונה לפלוני הרי היא

שלו הרי היא שלו אתננה לפלוני ... לא קנה ... וכולן

בשטר

הכותב בשטר³⁸ נתתי שדה פלונית לפלוני, או שדי נתונה לך³⁹, או שדי תהא נתונה לך ומסר לו השטר, זכה המקבל, אבל אם כתב בשטר אתן שדה זו לפלוני לא קנה. שאין בלשון זה משום קנין אלא הבטחה ליתן, ואפילו העיד עליו עדים.

כתב בשטר כתבו וחתמו עלי ותנו לפלוני, אין זה שטר מתנה⁴⁰.

האומר לחבירו בדיבור⁴¹ בלבד שדי נתונה לך או תהא נתונה לך לא קנה⁴², אלא אם כן קנו מידו, אבל אם אמר נתתי שדה פלונית לפלוני, יש אומרים שקנה מדין הודאת בע"ד⁴³.

³⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ רמ"א

³⁹ שו"ע שם ג ואף על פי שכותב לשון עתיד, אין זה הבטחה אלא קנין בשטר, ובפת"ש שם סק"ג מביא בשם שו"ת חות יאיר סימן פ שמצדד לחלק דדוקא בלשון יהא, שהוא לשון מיד מועיל, אבל לא בלשון יהיה, אמנם מדברי הפת"ש בשם המביט משמע שאפילו בלשון יהיה מועיל, עיין שם, ועי' פרק יז בדין לשונות שמשמעותן מתנה או ירושה, וכתב הרמ"א בסימן מב סעיף ט שאם טעה בלשון השטר אמרינן יד בעל השטר על התחתונה, אף על פי שבוזה מבטל המתנה לגמרי, ועי' ברמ"א סימן רנג סעיף ד שציין לסימן מט סעיף ו בדבר שאפשר לתלות בטעות הסופר, ועי' פת"ש בסימן רנג סק"ז בשם ההת"ס שבטעות דמוכח תלינן בטעות סופר. פתחי חושן חלק ח פרק טו סעיף ו הערה ט

⁴⁰ רמ"א שם ו, מאחר שלא נזכר בשטר שהוא נותן אלא צוה לעדים ליתן, והוא מדברי שו"ת הרא"ש כלל למ סימן ו, ואף על פי שמצינו בכמה מקומות לשון שטר מתנה בלשון כתבו ותנו, צריך לפרש שאינו אלא קיצור לשון אלא כתבו שאני נותן ותנו.

⁴¹ רמ"א שם א שאינו קונה בדיבור

⁴² צ"ע לדעת האומרים דנתתי אינו מועיל, כמ"ש להלן, אם יועיל בקנין. פתחי חושן שם הערה יד

⁴³ רמ"א שם, וכ"כ הרמ"א בסימן ס סעיף ו (וכתב בפת"ש שם דהודאת בע"ד מהני מדאורייתא, ועי' קצה"ח סימן לד סק"ד), וא"צ לברר כיצד נתן, דכיון שמודה שנתן מסתמא הקנה לו באופן המועיל, והוא מדברי הר"ן, אבל לדברי המחבר בסימן ס שם משמע דלא אמרינן בזה הודאת בע"ד, וצריך לברר שנתן באופן המועיל, ומשמע בש"ך שם שלענין עצם המתנה גם הרי"ף וסייעתו מודים דאמרינן הודאת בע"ד, ועי' ש"ך שם ס"ק כמ, ובפת"ש הביא בשם שו"ת מה"ר משה רוטנברג שהעיר שהרמ"א לא הזכיר כאן רק דעת הר"ן, ועוד הקשה שבסימן קצא סעיף ג כתב המחבר שמרי דידן שמרי קנין הם, ופירש הסמ"ע דאע"פ שכתוב בהן לשון עבר מכרתי או נתתי, מ"מ מקנה לו עכשיו, וגם בקרא מצינו נתתי כסף השדה, ולמה לא הביא הרמ"א דעת החולקים דאפילו אינו מקנה עכשיו מועיל מדין הודאת בע"ד, וע"כ כתב שגם החולקים על הר"ן מודים דנתתי

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אמר אתן שדה זו לפלוני לכו"ע לא קנה, ואם קנו מידו, יש אומרים⁴⁴ שלא קנה, שאינו אלא קנין דברים, ויש אומרים⁴⁵ דמהני קנין בלשון אתן, ויש אומרים⁴⁶ שאם אמר אתננו לו מעבשיו, בין בשטר ובין בקנין קנה מיד.

ט. האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאתי

חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא

אומר לא כתב לי ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים

דמי

הוא לשון הודאה, אלא שסוברים שיש בו גם לשון קנין עבשיו, ולכן אם הוא בדיבור, כיון שאפשר שכונתו לקנין אינו מועיל, משום שהממע"ה, אבל בשטר, אף על גב דקיי"ל יד בעל השטר על התחתונה, היינו במקום שאפשר לפרש השטר מבלי שיתבטל לגמרי, כמ"ש בשו"ע סימן מב סעיף ט, ולכן בסימן ס דאיירי בשטר, ואם נאמר שאינו לשון הודאה יתבטל השטר לגמרי, ולכן אמרינן שהוא לשון הודאה, אבל בסימן רמה דאיירי בדיבור, כתב הרמ"א דעת הר"ן בשם יש אומרים, ובסימן קצא שאם נאמר שהוא לשון הודאה הרי יתבטל השטר, שהרי אנו יודעים שלא הקנה לו קודם, לכן אנו מפרשים השטר כשטר קנין, עיין שם. ובנה"מ סימן ס ס"ק טו הביא בשם התומים שהקשה ג"כ מהא דסימן קצא, והנה"מ הביא מדברי הרמ"א בתשובה סימן צב שהקשה להנך פוסקים דס"ל דנתתי לשון הודאה הוא מהא דנישין דף מ באומר נתתי שדה פלונית לפלוני, ואמרו בגמרא וכולן בשטר, ואם לשון הודאה הוא למה לן שטרא, ותיירץ דמיירי שידוע או שהמקבל מודה שלא הקנה לו מקודם, רק מקנה לו עכשיו בלשון זה, והוכיח כן מדברי הר"ן בפ' השולח, ומוכח מדבריו דלשון נתתי מהני גם בקנין במקום שאי אפשר לפרשו מטעם הודאה, והרמ"א בתשובה שם כתב כן להדיא, ולפי"ז שפיר מוכיח הר"ן דשטרי דידן שטרי קנין, והיינו במקום שאי אפשר לפרש בלשון הודאה, כמ"ש הרמ"א בתשובה. ועיי"ש עוד בענין אודיתא, עוד כתב הנה"מ שם בשם הרמ"א בתשובה הנ"ל שאם יש בשטר ב' לשונות דהיינו לשון נתתי ולשון אני נותן, אזלינן בתר לשון אחרון.

⁴⁴ רמ"א שם א

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם ב ועי' נה"מ סימן רז סק"ב דלהרמב"ם מהני קנין בלשון אתן, משום דסתם קנין הוי כמעבשיו, עיין שם. ובטעם המחבר דמהני קנין אתן ולא הוי קנין דברים, כתב הטור בסימן קנז בשם הרמ"ה דלא מיקרי קנין דברים אלא באומר לחלוק או להשתתף או לילך, אבל באומר אתן לא הוי קנין דברים, וכ"כ הרשב"א בתשובה, ונראה הטעם דהוי כמחייב עצמו ליתן, ובקצה"ח סק"א הביא בשם המ"מ דאפשר לדעתם דקנין עדיף משטר, ומשמע דבשטר לכו"ע לא מהני אתן, וכתב הקצה"ח שאינו מוכרח, ואף על פי שבפ' השולח אמרו בהדיא דבשטר בלשון אתן לא קנה, צריך לומר דאף לדעת הפוסקים דקנין אתן מהני, אין זה קנין ממש, אלא שחייב ליתן כמו שהתחייב, וכ"כ בשם הב"ש באהע"ז סימן נט שאין שום זכות למקבל, אלא כופין את הנותן לקיים את הקנין, ואם מת ולא נתן אין מוציאין מיד יורשיו, ועי' אמרו בגמרא שבשטר לא קנה, אבל אה"נ אפשר שגם בשטר כופין אותו לקיים, ועיי"ש מ"ש מדברי התוס', ועי' אבן האזול פ"ח מה' זכיה ה"ו. ועי' סמ"ע סימן רמה סק"ב מ"ש בשם מהרי"ו, ומשמע מדבריו שאפילו למ"ד שקנין אתן לא הוי קנין דברים, אינו אלא לכופו לקיים דבריו, אבל אין יורדין לנכסיו, וכן אם מת אין יורשיו חייבים, וצ"ע. ועי' ש"ך סימן כב סק"ד שלפעמים מועיל קנין לחזק דברים, ולא חשיב קנין דברים, ועי' פרק ז, ועי' כנה"ג סימן רג הגהב"י כמה פרטים בדיני קנין דברים.

⁴⁶ שו"ע שם ד, דכיון שאומר בפירוש מעבשיו אין זה לשון הבטחה אלא שמקנה לו מעבשיו, וכתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קנט במי שנתן מתנה לחבירו מעבשיו כשיחזיר לו המלך, והמלך החזירו לשר והשר החזירו לו, אינו חייב ליתן המתנה, שהרי לא בא לידו מיד המלך אלא הפסיקו השר, והביאו בד"מ סימן רמא סק"מ, ועי' משפט שלום סימן קעו סעיף יט.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

האומר⁴⁷ עשיתי פלוני עבדי בן חורין והעבד אומר לא עשאני, חוששין שמא זיכה לו על ידי אחר, יש אומרים⁴⁸ שאסור בשפחה ואינו יכול לשעבד בו עוד וחייב במצוות מספק, אבל צריך עדיין גט שיחרור להתירו בבת חורין וכופין את רבו לכתוב לו, ויש אומרים⁴⁹ שמותר אפילו בבת חורין ואין צריך גט שיחרור, דהא טענת העבד טענת ספק הוא דשמא זיכה לו על ידי אחר והוא לא ידע, וטענת הרב ודאי שהוא יודע שזכה לו וסומכין עליו.

אבל אם אמר הרב כתבתי לו גט שיחרור ונתתי לו והעבד אומר לא נתנו לו, הרי הודאת העבד שעדיין עבד הוא הודאת בעל דין וכמאה עדים דמי, ואם הרב חוזר מדיבורו⁵⁰ הרי הוא עבד ולא יכול העבד שוב לחזור בו ולומר קבלתיו, ואם הרב עומד בדיבורו וגם העבד חוזר, כופין אותו לכתוב לו גט שיחרור אחר ונותנו לו.

**י. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי
חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא
אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים
דמי**

אומר הנותן נתתי שדה פלונית לפלוני והמקבל אומר לא נתת לי, המתנה קיימת, מפני שאפשר ששניהם אמת, שהנותן זיכה לו ע"י אחר והמקבל לא

⁴⁷ שו"ע ונו"ב יו"ד רסז עה

⁴⁸ דעת הר"ן עיי"ש בש"ך צו

⁴⁹ דעת הרא"ש עיי"ש ט"ז מב ועיי"ש בש"ך שהביא שכתב הב"ח והטעם דכיון דהאדון טוען ודאי והעבד לא ידע אין ספק מוציא מידי ודאי ומותר בישראלית פירוש ה"ה ב"ח לענין זה דלא בעי גט שיחרור כשישא ישראלית אבל ודאי דצריך למבול לשם שיחרור מקמי נישואין כיון דלא אמר עשאני ב"ח הרי הודה שלא טבל עב"ל:

⁵⁰ דלגבי הרב אין אומרים הודאת בע"ד כו' דהוא סובר שהעבד קיבל וזכה בו ובאמת לא קיבל, וכתב בטור בשם הרמ"ה דבשניהם עומדים בדבורם לא אצטריך לאשמועין דהא לא תבע חד מחבריה מידי אלא דאם הדרי תרווייהו כו' פירוש דבריו שאם שניהם עומדים בדבורם אין כאן תביעה ופשיטא שהעבד אסור בבת חורין לפי דבריו אלא שאם שניהם חוזרים מהודאתם אמרינן שהוא עבד גמור מטעם שהודאת הרב לא חשיבה הודאה. ט"ז שם מג, וקשה לי מאי שנא מטענו חטין והודה לו בשעורים להסוברים דהוי מטעם הודאה ואמאי לא נלך בתר הודאת הלוח שהוא מודה שהוא מסתמא מדייק טפי, אבל המלוה לא דייק כולי האי כמו דאמרינן הכא, וצ"ע. כעת גם עיינתי בחו"מ סימן רמ"ה [סעיף ד'] באומר נתתי שדה לפלוני וכו'. ובסמ"ע שם [ס"ק ז'] ואתי שפיר אבל לדברי הט"ז קשה וצ"ע כעת. חכמת שלמה שם.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ידע⁵¹, אבל אם אומר הנותן נתתי לו שטר בידו⁵², והמקבל אומר לא נתת לי, המקבל נאמן בהודאתו⁵³.

יא. עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו אינו כותב אלא משחרר

עבד שעשאו⁵⁴ רבו אפותיקי כלומר מפה תבא גובה⁵⁵, לבעל חובו אף על פי שכתב לו: לא יהיה לך פרעון אלא מזה ואחר כך שחררו, הרי הפקיעו מידי שיעבוד⁵⁶ והוא בן חורין⁵⁷, וצריך הרב לשלם לבעל חובו דקי"ל⁵⁸ המזיק שיעבודו של חבירו חייב, אם לא נשאר לו מקום אחר לגבות ממנו⁵⁹, ומכל מקום אף על פי שאין לבעל חוב על העבד כלום, וכבר הוא משוחרר מרבו

⁵¹ שו"ע ונו"כ חו"מ רמה ד, דהודאת בע"ד כמאה עדים, והודאת המקבל לאו הודאה גמורה היא, דשמא לא ידע שזיכה לו, וכתב הסמ"ע שהמקבל רוצה לקבל, אלא שאומר האמת, אבל כשאינו רוצה לקבל יש אופנים שמועיל מהאמת שלא לזכות במתנה, ועי' ערוה"ש שאפילו אומר אח"כ נתתי בידך, אינו מועיל, עיין שם. וסיים השו"ע שאין בע"ד של הנותן גובה ממתנה זו כל זמן שיש לנותן ממה לפרוע, אבל אם לא נשאר לגבות אינו נאמן בהודאתו לחוב בעל חובו.

⁵² והיינו שלא זיכה לו ע"י אחר, ומדברי השו"ע משמע דדוקא כשהנותן אומר דבר ברור, אבל ברישא כשאומר נתתי לו, אין צריכים לחקור אותו איך נתן, פתחי חושן שם הערה פה

⁵³ שו"ע ונו"כ שם ה, דהודאת המקבל שהוא בע"ד כמאה עדים דמי, והרי אי אפשר לפרש שלא ידע, שהרי מכחישו בהדיא, וא"ת מאי חזית דאזלינן בתר הודאת המקבל ולא בתר הודאת הנותן, כתב הסמ"ע משום שיש לומר שהנותן היה עוסק בנתינה וטעה וסבר שנתן ובאמת לא נתן, והיינו שהודאתו גרועה מהודאת המקבל, ובנה"מ חידושים כתב בשם כמה פוסקים הטעם שהנותן הוא מוחזק, ולפי"ז נראה שבמטלטלין שהם ביד המקבל והויכוח ביניהם אם עשו קנין או לא, אזלינן בתר הודאת הנותן, שהמקבל הוא המוחזק, ואפשר שאף למעם ראשון הדין כן, ובפת"ש כתב שיש נ"מ כשיש עדים בדברי הנותן. ובשו"ע כתב שהנותן אוכל פירות הישדה, ולכאורה פשיטא הוא, אלא שבנמרא נחלקו מי אוכל פירות, ואוקמא הא באבא והא בברא, והיינו שבבן משלישין הפירות, מפני שיש ספק, וקמ"ל שבאב אין כאן ספק כלל והנותן אוכל פירות כבתוך שלו.

⁵⁴ שו"ע ונו"כ יו"ד רסז סה, חו"מ קיז ו

⁵⁵ פירוש של אפה תהא קאי

⁵⁶ דקי"ל הקדש חמין ושחרור מפקיעים מידי שיעבוד. ש"ך שם פה, וכדעת רשב"ג במשנה עיין ביאור הגר"א יו"ד שם קב וחו"מ שם יח

⁵⁷ שהרי לא היה גופו קנוי לו אלא שיעבוד בעלמא היה לו עליו. לבוש חו"מ שם וסמ"ע כ

⁵⁸ חו"מ סי' שפ"ב והכא מיירי באפותיקי מפורש שכתב לו לא יהא לך פרעון אלא מזו דאל"כ הא לא הזיקו כלל דהרי גם שאר נכסיו משועבדים לו. מ"ז יו"ד שם לו

⁵⁹ והמלוה גובה חובו מנכסים אחרים של הלוח מפני שהוא מזיק שיעבודו של חבירו וכאילו הזיקו אחר דמי, דאע"ג שאין זה הזיק ניכר שהרי שלו לפניו, מכל מקום מחייבין ליה מדינא דגרמי. וכותב עליו שטר חוב על הלוח וגובה וטורף מזמן זה השטר, שהשטר הראשון כבר נפרע על ידי שחרורו וזה נתחייב מחמת שהוא מזיק בדיני דגרמי. לבוש שם, ובעין זה בסמ"ע שם כא

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ראשון, אמרו חז"ל שכופין את המלוה שגם הוא ישחררנו ויכתוב לו שטר שיחרור, משום תקנת העבד שלא יוציא עליו ועל בניו לעז לומר שהוא עדיין עבדו, שיש לו שיעבודו עליו⁶⁰.

יב. הקדש חמץ... מפקיעין מידי שיעבוד

כבר התבאר במסכת יבמות דף מו. ובמסכת כתובות דף נט. ובגדרים דף פו: שהמקדיש נכסיו⁶¹ אין בעל חוב יכול לטרוף מן ההקדש, שההקדש מפקיע השיעבוד. לפיכך המקדיש⁶² כל נכסיו⁶³ והיתה עליו חוב כתובת או שטרי בעלי חובות, אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו שההקדש מפקיע השיעבוד שקדם.

אולם בזמנינו אין שייך דין זה⁶⁴ מכיון שהקדש המפקיע מידי שיעבוד אינו אלא כשהקדישן קדושת הגוף⁶⁵, כגון ששיעבד לו מטלטלי אגב קרקע והיה בהן שור

⁶⁰ מ"ז יו"ד שם לח ש"ך פז

⁶¹ רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק יח הלכה ז

⁶² רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ז הלכה יד

⁶³ הרמב"ם לשיטתו שגם קדושת דמים מפקיע לכן כתב כל נכסיו אך לדין רק קדושת דמים ואין זה שייך בכל נכסיו כמבואר להלן.

⁶⁴ סמ"ע קיז בב כדעת רש"י (גיטין מ: ד"ה הקדש) ותוס' (שם ד"ה הקדש) דס"ל קדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד ולא קדושת דמים, רק מ"מ אף קדושת דמים שלא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון פודה בשוה פרוטה. ועיין תומים (סק"י) כי רמב"ם (פ"ז מערכין הי"ד) חולק וס"ל דאף קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד. והעלה דאף לרמב"ם בזמן הזה אף הבעל חוב בעצמו יכול לפדותו רק יש נפ"מ לשיטת הרמב"ם גבי אפותיקי. אורים שם כא

⁶⁵ וההפך שיש בין קדושת המזבח לקדושת דמים ביארו בתוס' פרק השולח (שם) דף מ: ד"ה הקדש חמץ ושיחרור וז"ל, ואור"י דרבא למעמיה דאמר בפרק כל שעה (פסחים ל, ב) בע"ה מכאן ולהבא הוא גובה וחשיב ברשותו, ודוקא קדושת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מידי שיעבוד כגון שור תם למזבח או קונמות דפרק אעפ"י (כתובות נט, ב) ואצטלא דפרסוה אמיתנא ביבמות פרק אלמנה (סו, ב) דכיון דחל שעה אחת תו לא פקע דלא עדיף שיעבוד מנתינת דמים, וכן חמץ וכן שיחרור, ומפרש בירושלמי (גיטין פ"ד ה"ד) דלא מצינו עבד משוחרר וחוזר ומשתעבד והיינו כדפרישית דקדושת הגוף כיון דחיל שעה אחת תו לא פקע, אבל קדושת דמים לא אלים כח הקדש מכח מקדיש כיון דיש לה פדיון וראוי לפקוע דאשכחן בשדה מקנה כשהקדיש לוקח דחוזרת לבעלים ביובב עכ"ל. ולרש"י מצאנו עוד שיטה אחרת בזה בפרק כל שעה (פסחים ל:), רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה אפילו לרבא דאמר עד עכשיו היה ברשות הלוח מודה הוא דאין מכירתו לאחרים כלום ואין הקדשו הקדש שהרי ממושכנין הן למלוה ואף על גב שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר (ויקרא כז, יד) איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו עכ"ל. והנה רש"י האיר עינינו בדברי קדשו בזה דאע"ג דלרבא מכאן ולהבא הוא גובה אפ"ה אינו ברשותו מיקרי כיון דמושכנין הן אצל המלוה הוי דבר שאינו ברשותו ולכן אין הלוח יכול למוכרו או להקדישו, אלא דסבירא ליה דגם המלוה אינו יכול להקדישו או למכור משום דאינו שלו עדיין וא"כ שניהן אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, ונראה בשיטת רש"י דאע"ג דקדושת דמים לא חיילא בדבר שאינו ברשותו דילפינן מכי יקדיש את ביתו קודש, היינו דוקא קדושת דמים אבל שור תם למזבח אפילו דבר שאינו ברשותו חיילא, וכיוצא בזה כתב

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

והקדישו לגבי מזבח, ואין קדושת הגוף בזמנינו. אבל קדושת דמים אינו מפקיע, אלא יפרדנו המלוה בדבר מועט⁶⁶. והקדש בזה⁶⁷ סתמו לעניים ואינו מפקיע שעבוד ואין צריך שום פדיון⁶⁷.

אולם שייך הפקעת שעבוד באיסור הנאה שאיסור הנאה מפקיע מידי שעבוד, כמו קדושת הגוף, לפיכך בגד שפרסו⁶⁸ על המת על דעת שיקבר עמו, אין בעל חוב גובה ממנו. שכיון שפרסו עליו ויחדו להמת, דינו כמת להיות אסור בהנאה.

כבר התבאר במסכת פסחים דף לא. שחמץ מפקיע מידי שיעבוד, לפיכך נכרי⁶⁹ שהלוה לישראל ונתן לו הישראל משכון של חמץ, אם לא אמר לו הישראל מעכשיו יהיה כולו שלך, אלא משכנו אצלו בסתם ואמר לו אם לא אפרע לך לזמן פלוני יהיה כולו שלך, אף על פי שכבר הגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרע לו מכיון שלא אמר לו מעכשיו יהא שלך הרי זה אסמכתא בעלמא, ונמצא שחמץ זה אינו קנוי להנכרי מדין תורה שהרי הישראל יכול לפדותו ממנו לעולם, ואין לו בו אלא שיעבוד על חובו וגוף החמץ הוא של ישראל שהנכרי אין קונה משכון מישראל.

לפיכך חמץ זה לאחר הפסח הוא אסור בהנאה לכל אדם מישראל דהיינו שאסור לכל אדם לקנותו מן הנכרי שהרי הישראל בעל החמץ עובר עליו בבל ימצא והרי דינו כשאר חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אבל ישראל בעל החמץ חייב לפדותו מהנכרי ולבערו מן העולם לגמרי שהרי הוא חייב להנכרי מעות ועל ידי חמץ זה האסור בהנאה שנחלט ביד הנכרי, הוא נפטר מחובו נמצא שהוא פורע חובו מאיסורי הנאה.

כל זה כשהחמץ הוא שוה יותר ממה שהוא חייב להנכרי שאז יש בו דין אסמכתא, אבל אם אין החמץ שוה אלא כדי חובו יש אומרים שאין בו דין אסמכתא ולפיכך אם כבר הגיע זמן פרעון קודם הפסח ולא פרע לו בזמנו הרי כבר נקנה החמץ להנכרי מדין תורה והרי זה כחמצו של נכרי שעבר עליו הפסח שהוא מותר אפילו באכילה, ויש לסמוך על דבריהם באיסור חמץ שעבר עליו הפסח שאינו אלא מדברי סופרים.

וכל זה כשהחמץ הזה היה מונח ברשות הנכרי כל ימי הפסח אבל אם היה מונח ברשות ישראל שלא משכנו ביד הנכרי מעולם אף על פי שאמר לו מעכשיו יהא כולו שלך

בכסף משנה בפ"ב מנדרים (ה"י) דס"ל דקדושת הגוף חיילא אפילו בדבר שלא בא לעולם אף על גב דקדושת דמים לא חייל בדבר שלא בא לעולם ע"ש. קצוה"ח שם ב

⁶⁶ רמ"א חו"מ קי"ז ועיין אורים כג ותומים יא דמהני שוה פרוטה ואין צריך ד' זוזי עי"ש.

⁶⁷ המבי"ט ח"א סי' רע"ד ואין נרא' כן מתשובת ד"ר סי' תט"ו ומשאת בנימין סי' ק"ב וע' בהרמ"ע מפאנו ז"ל סימן ס"ג עכ"ל כנה"ג וע"ש. באה"ט שם יא

⁶⁸ ודוקא פרסו אבל ייחדו לא נאסר שהרי הזמנה להלכה לאו מילתא. סמ"ע שם כג אורים כב

⁶⁹ שו"ע ונו"ב ושו"ע הרב תמא

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אם לא אפרע לך לזמן פרעון ואפילו הגיע הזמן קודם הפסח ולא פרע לו וכבר נקנה החמץ לנכרי לחלוטין, מכל מקום כיון שהוא מונח ברשות הישראל הרי הוא חייב באחריותו מדין תורה שאם יגנב או יאבד ממנו יתחייב לפרוע לו כל חובו.

אבל אם התנה הישראל עם הנכרי שאם יגנב ממנו החמץ או יאבד לא יתחייב הוא באחריותו אלא הנכרי יפסיד חובו אינו צריך לבערו והרי דינו כאלו היה מונח ברשות הנכרי כל ימי הפסח.

ואם אמר לו "מעכשיו יהא כל חמץ זה שלך במתנה או במכירה גמורה בעד המעות שנתת לי, אם לא אפרע אותה לך לזמן פלוני". אף על פי שהתנה עמו הנכרי שאם יגנב ממנו המשכון או יאבד לא יתחייב באחריותו ונמצא שכל זמן שלא פרע לו הוא באחריות הישראל, אף על פי כן כשיגיע הפסח אין הישראל צריך לפדותו מהנכרי כדי לבערו, אף על פי שזמן הפרעון שקבע לנכרי הוא לאחר הפסח וכל ימי הפסח עדיין החמץ הוא באחריות הישראל, מכל מקום אם עכשיו בזמן ביעור חמץ דעת הישראל הוא שלא לפדות חמצו מיד הנכרי בזמן שקבע לו לפדותו ממנו, נמצא שלמפרע היה כל החמץ של הנכרי משעה שמשכנו בידו ואילך, ולפיכך הרי זה דומה למקבל עליו אחריות על חמצו של נכרי המונח בביתו של נכרי, שאינו עובר עליו כלום.

ואם נמלך הישראל לאחר הפסח ופדאו ממנו בזמן שקבעו לו, נמצא שלמפרע היה חמץ זה של הישראל כל ימי הפסח ועבר עליו בבל ימצא, לפיכך הוא אסור באכילה ובהנאה לכל אדם מישראל כשאר חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח.